

zijn als juist voor dat gedeelte, dat zich door de bedding van Israëls volkshistorie beweegt. Hierdoor zijn feitelijk de *archaeologia sacra* en de Israëlitische oudheidkunde voor een groot deel identisch. En het kan ons niet verwonderen dat in tijden van minder scherpe encyclopaedische onderscheiding de door ons gewraakte opvatting van ons studievak heerschende was, ook bij mannen wier geloof aan het getuigenis der Schrift onverdacht is. Zoo gaf Bonaventura Cornelius Bertram zijn *De Politia Judaica* ¹⁾, later door Constantinus Lempereur gecommmentarieerd onder den titel *De Republica Hebraeorum* ²⁾, een titel dien we eveneens aantreffen bij Carolus Sigonius ³⁾, Petrus Cunaeus ⁴⁾, hunnen commentator Johannes Nicolai ⁵⁾ en Melchior Leidekker ⁶⁾. In gelijken zin draagt het archaeologische werk van Thomas Goodwin in de geannoteerde Latijnsche uitgave van Joh. Henricus Reitzius den titel: *Moses et Aaron, seu civiles et ecclesiastici ritus antiquorum Hebraeorum* ⁷⁾, terwijl Augustus Pfeifferus ⁸⁾ en Conradus Ikenius ⁹⁾ hunne *Antiquitates hebraicae* in het licht zonden.

Nu kon deze zaak geacht worden van weinig belang te zijn, zoolang men zich allerwege boog voor de autoriteit der Heilige Schrift. Doch het werd bedenkelijker in de tweede helft der achttiende eeuw, toen de beginselen der nieuwere filosofie, die zich van de Schrift emancipeerde, meer en meer toepassing vonden ook in de bibliologische wetenschap. Wel houden Johann Ernst Faber in zijne *Archäologie der Hebräer* ¹⁰⁾ en Heinrich Ehrenfried Warnekros in zijn *Entwurf der Hebräischen Alterthümer* ¹¹⁾ nog aan de historische betrouwbaarheid des Bijbels vast. Maar laatstgenoemde verloochent toch feitelijk het principium theologiae, wanneer hij in zijn „Vorbericht” zegt: „Ich brauche hier gar nicht zu unter-